

Møte torsdag den 2. november kl. 10

President: Ø y v i n d K o r s b e r g

D a g s o r d e n (nr. 12):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelser for stortingsrepresentantene og regjeringens medlemmer (Innst. S. nr. 14 (2000-2001))
2. Interpellasjon fra representanten Erna Solberg til arbeids- og administrasjonsministeren:
«Mellom 20 og 30 pst. av den voksne befolkning i Norge har lese- og skrivevansker. Ifølge Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF) har annenhver arbeidsledig ungdom problemer med å lese og skrive. Gjennom både de ordinære og de spesielle arbeidsmarkedstiltakene og attføringsopplegg er Aetat den fremste innkjøper av tjenester for å hjelpe de voksne med lese- og skrivevansker som også har problemer i arbeidsmarkedet. Aetat, gjennom sine rettleidningskontor, er også den faglige instans som anbefaler tiltak eller uføretrygding. Det er fra flere brukere reist kritikk, både fordi man mener det for lett anbefales uføretrygding, og for at opplæringsoppleggene ikke er gode nok. Med en slik sentral rolle som Aetat har, mener statsråden Aetat har nok kompetanse på vurdering av lese- og skrivevansker, og bør ikke etaten sikre en bredere evaluering og utvikling av tilbudet for voksne med lese- og skrivevansker?»
3. Referat

S a k n r . 1

Innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelser for stortingsrepresentantene og regjeringens medlemmer (Innst. S. nr. 14 (2000-2001))

Kristin Halvorsen (SV): I 1996 ble det foretatt en opprydding i stortingslønningene, og lønnsfastsettelsen ble delegert – såkalt – til et eget lønnsutvalg. Diverse godtgjørelser ble samtidig tatt inn i den vanlige stortingslønnen.

SV var den gangen uenig i at man skulle nedsette et eget lønnsutvalg, men det er for så vidt ikke saken her i dag. Uansett er det Stortinget som har ansvaret for hvilke lønns- og arbeidsbetingelser og pensjonsordninger som gjelder for stortingsrepresentanter.

Det vi har til behandling i dag, er lønnsøkningen for neste år. Lønnsutvalget har foreslått en lønnsøkning på 50 000 kr for stortingsrepresentantene. Det ble ikke foreslått noe i fjor. Det er foreslått betydelig mer for statsråder og for statsministeren. Denne lønnsøkningen kan absolutt diskuteres, men fordelene med det er at det er ryddig og renslig hva stortingsrepresentantene faktisk tjener. Det framgår av vedtaket, og alle kan sette seg inn i det.

Det som ikke er ryddig, er den pensjonsordningen som stortingsrepresentantene har. Det var også et tema i 1996 da den nye ordningen ble vedtatt, og alle kunne den

gangen se hvilken urimelig økning i stortingspensjonene som var resultatet av den oppryddingen som ble foretatt. I 1996 var stortingspensjonen på 195 000 kr, i dag er den på over 320 000 kr. Det er særlig to forhold som gjør at denne pensjonsordningen er spesielt og urimelig god. Det ene er at det er 12 års opptjeningsstid for stortingspensjoner, mens de fleste andre har 40 års opptjeningsstid. Det andre er at den beregnes til 66 pst. av den til enhver tid vedtatte stortingslønn. De fleste andre har pensjoner knyttet til regulering av grunnbeløpet i folketrygden.

Det er Stortinget som regulerer grunnbeløpet i folketrygden, og det er mange som har påpekt at grunnbeløpet er underregulert fra stortingsflertallets side i løpet av mange år. Men det er også rimelig at en del reagerer på at det ikke har betydning for våre egne pensjoner, fordi vi stortingsrepresentanter har særordninger.

I 1996, da den nye lønnsordningen for stortingsrepresentanter var til behandling, så man de urimelighetene som oppstod. Presidentskapet bad om fullmakt til å nedsette et utvalg som skulle se nærmere på dette. Det utvalget er ikke nedsatt.

SVs gruppe har ved flere anledninger henvendt seg i det stille til Presidentskapet om denne saken, senest i mars 1999. Det var også tema på et gruppeledermøte i april 1999, der det ble vedtatt at man administrativt skulle gjøre visse sammenligninger mellom pensjonsvilkårene for stortingsrepresentanter i Norge og det som er vanlig i andre land. Men det er altså halvannet år siden.

Det er viktig at stortingsrepresentantene har ordninger som oppfattes som rimelige og rettferdige for folk flest. Jeg oppfatter det slik at det var rimelig samstemmighet i 1996 om at den pensjonsordningen som stortingsrepresentantene har, ikke er rimelig og rettferdig. Og det er ikke rimelig at stortingsrepresentanter sammenligner seg med det som er vanlig for toppledere i næringslivet ellers. Vi er folkevalgte og tillitsvalgte, vi har i tillegg ansvaret for å bestemme det som er andres pensjoner, og derfor må vår egen pensjonsordning tåle dagens lys. Det skal rett og slett være et anstendig system som gjør at velgerne har tillit til at vi tar hensyn når vi fastsetter andres pensjon, og ikke har særordninger for oss selv.

Jeg vil gjerne vite hva Presidentskapet tenker seg at vi skal gjøre med denne saken videre, og tar opp forslag nr. 1, som er omdelt på plassene, som er et forslag om et vedtak som går i en klar retning, nemlig at Stortinget ber Presidentskapet om å ta nødvendige initiativ for å endre stortingsrepresentantenes, statsrådenes og Høyesteretts pensjonsordninger slik at de samsvarer mer med vanlige pensjonsregler, bl.a. slik at årlig regulering av pensjonen følger grunnbeløpet i folketrygden.

Presidenten: Kristin Halvorsen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Stortingspresident Hans J. Røsjarde: Presidentskapet har lagt fram for Stortinget den innstilling som er sak nr. 1 på dagens kart, en sak som inneholder et forslag om å øke lønningene for stortingsrepresentantene.

Det som er grunnlaget for dette, er det som Stortinget har vedtatt tidligere, nemlig at man skal ha en lønnskommissjon, og Stortinget har etter dette forholdt seg til det som er kommet fra Lønnskommissjonen. I fjor var det ingen anbefaling fra Lønnskommissjonen om å heve lønnene til stortingsrepresentantene. I år er det fremmet et forslag, som er det forslaget som nå er til behandling i Stortinget. Og det er det Presidentskapet har brakt fram for Stortinget: temaet lønnsforhøyelse. Jeg har ikke tenkt å gå inn i noen form for polemikk med SVs parlamentariske leder, fordi hoveddelen av innlegget til representanten Halvorsen var knyttet mer til pensjonsordningene enn til selve lønnen, selv om disse klart henger sammen.

Så har representanten Halvorsen i sitt innlegg pekt på den henvendelse som gjennom SVs forslag går til Presidentskapet. Det er også riktig, som representanten Halvorsen sa, at det var et møte 15. april 1999 på stortingspresidentens kontor hvor de parlamentariske ledere var til stede. Og hovedinnholdet fra det møtet var at det var bred enighet om ikke nå å tilrå oppnevning av et utvalg til å utrede behovet for endringer i lov om pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, i medhold av den fullmakten Presidentskapet ble gitt i ovennevnte vedtak, som altså lå til grunn.

Det som så har skjedd, er at administrasjonen er blitt bedt om å utrede den nåværende stortingspensjonens realverdi i forhold til tidligere, og – som det også ble sagt – sammenholdt med ordningene i de andre nordiske land. Og det ligger altså for tiden i Presidentskapet.

Hvorledes Stortinget ønsker å forholde seg til et forslag som gjelder pensjonsordningene, er det etter min mening ikke mitt anliggende å svare på nå. Det får de parlamentariske ledere i så fall gi anvisninger om. Jeg fremmer de synspunkter som ligger bak innstillingen om endringen av stortingsrepresentantenes lønn, og så vidt jeg kunne forstå på representanten Halvorsen, var ikke lønnsøkningen i seg selv det som var vanskeligst å kunne akseptere.

Carl I. Hagen (Frp): Særlig når det gjelder stortingsrepresentantenes arbeidsvilkår, herunder lønns- og pensjonsvilkår, er det nesten like mange synspunkter som representanter i Stortinget, skulle jeg tro. Det er også klart ulike synspunkter når det gjelder lønssystemene også for regjering og Høyesterett. Det er en av de sakene som alltid har vært vanskelige.

Det går mange historier om diskusjoner om stortingsrepresentantenes lønnsvilkår. Jeg ble fortalt én da jeg kom hit for over 20 år siden. Jeg vet ikke om den er sann, men den er illustrerende, så jeg tillater meg å gjengi den. Og jeg sier med en gang til Johan J. Jakobsen at jeg ikke er sikker på om den er sann. Men det skal ha vært hevdet at for lang, lang tid siden var det en gang Bondepartiet lå litt dårlig an, og de fremmet i forbindelse med lønsvilkårene forslag om å sette ned lønnen for stortingsrepresentanter fra 3 000 til 2 000 spesidaler. Det forslaget ble enstemmig vedtatt. Etter møtet begynte en av Bondepartiets representanter å gråte i fortvilelse, og det var en fra et annet parti som spurte: Hva er det som er galt? Ved-

kommende sa: Jeg har ikke råd til det, jeg har utgifter, jeg har familie, jeg har renter, jeg har gjeld – jeg greier meg ikke på bare 2 000 spesidaler. Så spurte den andre: Men hvorfor fremmet dere da forslag om det? Svaret var: Det var jo ikke meningen at det skulle bli vedtatt! Med andre ord: Hvis man vil gjøre seg populær i befolkningen når det generelt er liten tiltro til politikere, har alltid en av de mest lettvinte måtene å gjøre det på, vært ved lik-som å mene at man ikke skal ha anstendige arbeidsvilkår. Og det kan man fortsette å gjøre.

Jeg synes det er et vanskelig problem. Jeg har vært her ganske lenge, og det har alltid vært omdiskutert. Det har alltid vært ulike synspunkter, og derfor satte Stortinget ned en uavhengig kommisjon som kunne komme med innspill til Stortinget, slik at det ikke var Stortingets eget selvstendige initiativ.

Meningen til dem av oss som stod bak dette, og det var de fleste, var at selv om Stortinget formelt sett vedtar sine egne lønninger, skulle man følge opp den kommisjonen, la det være noen uavhengige som kunne stå fritt, og i fjor så de på systemet og sa at det ikke skulle være noen lønnsjusteringer i det hele tatt. Det ble respektert. Nå har de foreslått 11 pst., så vidt jeg kan skjønne, over denne toårsperioden. Det er kanskje noe mer enn gjennomsnittet, det vet jeg ikke, for det kommer an på hvilke grupper man ønsker å sammenligne med, men Stortinget kan ikke sammenlignes med noen gruppe.

Det er mye snakk om rettferdig fordeling og likestilling og rimelige vilkår, og nå er det sikkert noen av mine medrepresentanter som blir litt sure på meg, men det pleier jeg å tåle: Stortinget er vel det eneste stedet hvor det er lik lønn for ulikt arbeid og ulikt ansvar. Det er klart at det er forskjellige arbeidsoppgaver i dette hus, enten man er komiteleder, nestleder, medlem av et gruppestyre, gruppeleder eller medlem av Presidentskapet, eller er hva man ofte omtaler som menig representant i en komite. Det er også klart at betydningen av det arbeidet som utføres, om det som gjøres, er bra, eller hvis feil begås, er mye større for dem som har de viktige posisjonene. Arbeidstiden, arbeidsmengden, tidspunktet på døgnet man kan bli oppringt og plaget og det forventes at man står til rådighet, er klart forskjellig, mens arbeidsvilkårene – bortsett kanskje fra sekretærhjelp på kontoret – lønnsbetingelser og slikt er nøyaktig de samme. Det er et system som man kunne ha sett på, men det er slik det er. Det er altså et komplisert område.

Når vi først har nedsatt denne kommisjonen, synes jeg at det er naturlig at vi følger opp det kommisjonen foreslår. De som egentlig er uenige i dette systemet, synes jeg istedenfor eventuelt å protesterte ved å stemme imot lønnsøkninger, som dog er for lettvint, heller får fremme forslag om et nytt system for hvorledes det skal gjøres. Nå har vi et system, og da synes jeg vi får holde oss til det inntil noen eventuelt fremmer forslag om et nytt og bedre.

Så har Kristin Halvorsen tatt opp et forslag fra SV som gjelder en helt annen sak, nemlig pensjonsforholdene, som på en måte – slik Stortingets visepresident, Røsjorde, redegjorde for – henger sammen med lønnsvilkår-

(Hagen)

ene. Når en del av de tilleggene man hadde, ble puttet inn i lønnen, kan man lett hevde at de tidligere stortingsrepresentantene som hadde sine pensjoner, omsider fikk det som det var regnet med. Stortinget ville ordne opp i sine egne systemer og gi en real lønn, istedenfor – la oss si – skjulte tillegg. Det er den opprydning som har foregått, og det medførte pensjonsøkninger. Mange vil kunne si at det hadde man påregnet at Stortinget før eller senere ville ta mot til seg til å gjøre, og at det var noe som man for så vidt hadde forventet. Men pensjonsvilkårene kan selvsagt drøftes for fremtiden. De kan som kjent ikke gi tilbakevirkende kraft, men de kan drøftes for fremtiden. Men ved et benkeforslag å slå fast betydelige endringer i den nåværende pensjon – for det er det det går ut på, ta initiativ til endring i samsvar med forslaget – synes jeg dog er for drastisk. Det er for drastisk å endre realiteten gjennom et benkeforslag.

Man kan godt se på pensjonsordningene, men jeg vil nå minne om – og nå tenker jeg på noen spesielle av vilkårene – at det faktisk er en del eksempler på at stortingsrepresentanter som har vært her i 12–16 år, har store problemer med å skaffe seg jobb etterpå. Det er mange som tror at det å være stortingsrepresentant er noen fantastiske greier, at når man har vært her, og kanskje har vært regjeringsmedlem, står det et hav av jobber klare. Det gjør det ikke, såpass ærlige får vi være. Det er en del skjebner. Når man har vært borte 12–16 år fra sitt vanlige yrke, har man ikke den samme kompetansen, man har mistet kunnskaper og kontakter og har problemer med å skaffe seg jobb etterpå. Det er nemlig ikke alle som er i Stortinget som er stjerner, og da skal det også tas med at man skal kunne ha en trygghet for sin familie når man går ut. Så jeg vil ikke være med på å gjøre drastiske endringer i dette basert på et benkeforslag.

Det er nedsatt et utvalg til å se på stortingsrepresentantenes arbeidsvilkår på bred basis, Brørby-utvalget, som alle partier har representanter i, og jeg ville ikke finne det unaturlig om Presidentskapet vurderte om Brørby-utvalget også kunne se noe på pensjonsvilkårene, særlig etter at vi får administrasjonens vurdering – som Stortingets visepresident var innom – av stortingsrepresentantspensjonenes realverdi i forhold til tidligere og sammenlignet med de øvrige nordiske land. Så basert på at muligheten til at Brørby-utvalget kan se på dette, vi jeg anbefale Fremskrittspartiets gruppe å stemme imot forslaget fra SV.

Hill-Marta Solberg (A): Utgangspunktet for denne diskusjonen er sak nr. 1 på dagsordenen i dag, som er forslag til lønnsregulering for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer. Og bakenfor det forslaget som er på bordet, som altså er en anbefaling fra Presidentskapet, ligger en tilråding fra den lønnskommisjonen som Stortinget selv har nedsatt.

Det vil alltid kunne være grunnlag for å diskutere lønnsøkninger til stortingsrepresentanter, og det blir sikkert en diskusjon også ved denne reguleringen. Jeg har ikke tenkt å holde noe langt innlegg, jeg vil bare vise til

at den lønns plasseringen som stortingsrepresentanter får hvis forslaget fra Presidentskapet blir vedtatt, gir en lønnsøkning for stortingsrepresentanter som er midt imellom det som er lønnsutviklingen for en gjennomsnittlig industriarbeider, og lønnsutviklingen for ledere i staten. Omtrent midt imellom der er lønnsøkningen for stortingsrepresentanter lagt i dette forslaget, og Arbeiderpartiets gruppe har ikke noen spesielle merknader til det.

Jeg er selvfølgelig helt enig i det som er sagt tidligere nå fra denne talerstolen, både av Kristin Halvorsen og av Carl I. Hagen, at uansett en lønnskommisjon er det slik at det er Stortinget selv som har ansvaret for den lønnen vi har fastsatt, og også for den vi skal fastsette i dag. Det er det ingen tvil om.

Så til forslaget som er satt fram av Kristin Halvorsen, og som knytter seg til pensjonsspørsmål. Det er et faktum at Stortinget har gjort et nærmest likelydende vedtak som det som er lagt på Stortingets bord i dag, og det er naturlig, synes jeg, at det vedtaket som allerede er gjort, danner grunnlaget når pensjonsspørsmålet skal vurderes. Det er, slik jeg ser det, ikke naturlig at Stortinget igjen gjør et likelydende vedtak, men at vi derimot, som også representanten Hagen var inne på, ber Presidentskapet om at det utvalget som allerede er i arbeid for å se på de totale arbeidsvilkår for stortingsrepresentantene – det såkalte Brørby-utvalget – også får anledning til å se på spørsmål knyttet til pensjonsvilkår. I de fleste andre sammenhenger er pensjonsvilkår å betrakte som en del av de totale arbeidsvilkår. Slik er det vel også for stortingsrepresentanter.

Hvis dette forslaget skal tas opp til votering, vil jeg råde min gruppe til ikke å stemme for forslaget, men vil vise til at Stortinget har gjort et omtrent likelydende vedtak, og at det derfor er naturlig at dette vedtaket blir håndtert av Brørby-utvalget.

Odd Holten (KrF): Jeg har bare noen korte merknader. Det meste er jo sagt om den sak som vi nå har til behandling. Det er riktig, som det har vært påpekt – og det er en fordel, vil jeg si – at vi de siste årene har hatt et utenforstående organ til å se på lønnen for stortingsrepresentanter, statsråder og statsminister. På den måten er lønsspørsmålet løftet ut fra Stortinget når det gjelder forberedelsen, men selve avgjørelsen ligger selvfølgelig hos oss i Stortinget. Men det var slik at det var et ønske om å få et utvalg som på en uhildet måte skulle se på lønnsforholdene for disse gruppene. Det har vi fått, og det er på den bakgrunn at Presidentskapet nå fremmer forslag i sak nr. 1. Jeg vil selvfølgelig anbefale Kristelig Folkepartis gruppe å støtte innstillingen på dette punktet.

Hva angår det forslaget knyttet opp til pensjoner som representanten Kristin Halvorsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti fremmer nå i dag, har også Kristelig Folkeparti den holdning at det er grunnlag for å la dette være et spørsmål som går over til Brørby-utvalget, slik at de kan se på denne saken i sitt totale arbeid. Jeg slutter meg derfor til de tanker som er fremført av Carl I. Hagen og Arbeiderpartiets representant.

Per-Kristian Foss (H): Jeg rår selvsagt Høyres gruppe til å støtte innstillingen i tråd med hva vår representant i Presidentskapet også har gjort.

Man kan sikkert ha mange oppfatninger om utviklingen i lønnsnivået mellom storting, regjering og Høyesterett. Der har det utviklet seg ganske betydelige forskjeller som ikke var der opprinnelig. Tiden er vel ikke inne for å gjøre noe med det nå. Vi har valgt å følge en lønnskommisjon. Derimot forstår jeg det slik at det utvalget som er nedsatt for å se på representantenes arbeidsvilkår totalt sett, også inkluderer i sitt mandat mulighetene for å se på måten man avlønner stortingsrepresentanter på. Jeg forstår bl.a. at det i forhold til våre naboland er betydelige forskjeller. Våre naboland følger ikke helt prinsippet om at det skal være lik lønn for ulikt arbeid, så her er det sikkert muligheter for å vurdere alternativer.

Når det gjelder forslaget fra representanten Kristin Halvorsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti, vil jeg bare si til forslaget at jeg anser det for å være en populistisk arbeidsulykke. Det har en begrunnelse som jeg ikke synes hører hjemme noe sted, med en slags jamføring med folketrygdens opptjeningspoeng. Dette er en tjenestepensjonsordning, ikke et alternativ til folketrygden. Og tjenestepensjonsordninger har SV for øvrig ved enhver anledning søkt å stemme mot, så noen særlig sammenheng her er det jo ikke. Jeg har ikke noe imot at også Brørby-utvalget ser på dette spørsmålet, men noe påtrende behov synes jeg sånn sett ikke det er for forandringer. Det å sammenligne stortingsrepresentanters arbeids- og pensjonsvilkår med vanlig arbeid er helt på siden. I yrkeslivet kan man for øvrig i rimelig grad planlegge en slags karriere og en slags avgang fra karrieren. Jeg tror det for tiden er meget klart når man leser om nominasjonsmøtenes gang rundt omkring i landet, at akkurat karriereplanlegging ikke er det mest typiske for stortingsrepresentanters arbeidsvilkår. Det får man bare erkjenne, og så må man si det som det er. Og hvis man av og til lurer på hva man skal si, så kan man jo faktisk gjøre det, altså si det som det er. Så er det sikkert mange oppfatninger blant folk flest når det gjelder kvaliteten på det arbeid som utføres. Det har jo folk jevnlig en mulighet til å gjøre noe med, og de gjør noe med det. Det er ikke lenger noen evigvarende karriere å sitte i dette hus, og slik skal det selvfølgelig også være. Men arbeid på åremål og svært uforberedte avganger er noe som faktisk kompenseres i yrkeslivet, også gjennom tjenestepensjonsordninger eller populært ofte også kalt fallskjermer i ulike varianter. Jeg tar ikke til orde for det, men jeg bare peker på at det er en begrunnelse for at pensjonsordningene for stortingsrepresentanter skal ha visse spesialinnretninger.

Jeg forstod det slik at representanten Kristin Halvorsen på radio i dag mente at dette ikke ville ramme hennes tidligere partileder, Hanna Kvanmo. Det høres jo søtt ut, for som Kristin Halvorsen har også jeg betydelig sans for mennesket Hanna Kvanmo, og jeg tror mange i Norge har det. Men det er faktisk den generasjonen som har fått det største løftet – jeg ser det nikkes, men det ble ikke nikket i radio i dag. Det som jo skjedde, var at vi justerte

opp lønnen. Som det ble sagt tidligere – det var vel representanten Hagen som sa det meget treffende – ble det «en real lønn» fremfor en del tillegg som var lønnsliknende, de facto lønn, men som ikke gikk inn i det pensjonsgivende grunnlag. Man justerte altså opp lønnen, noe som førte til at det pensjonsgivende grunnlag ble meget høyere, også for dem som var gått av. Det gjorde at representanten Hanna Kvanmo, etter min personlige oppfatning meget fortjenstfullt, fikk justert opp sin pensjon. Jeg synes godt man kan erkjenne at det er slik, og jeg har ikke noen sterke, negative reaksjoner på det.

Om Brørby-utvalget vil se på dette spørsmålet, er jeg helt sikker på at det går bra.

Jeg rår på denne bakgrunn Høyres gruppe til å stemme imot forslaget fra Kristin Halvorsen.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp): Fyrst til innstillingen som ligg føre frå Presidentskapet. Der vil Senterpartiet støtta det som vår medlem har vore med på i Presidentskapet; vi synest det er ryddig å følgja opp det som der er gjort. Meininga med denne kommisjonen var vel at vi skulle få ei vurdering som vi seinare skulle ta stilling til i Stortinget. Eg ser ikkje at det har kome fram nokon moment her som vil gjera at vi avvik frå det.

Så til forslaget frå Kristin Halvorsen. Røsjorde har gjort greie for, slik eg forstår han, ei sak som ligg i Presidentskapet – eit oppdrag som er gitt til administrasjonen om ei utgreiing av realverdien av den noverande stortingspensjonen og forholdet til ordningar i andre nordiske land, for vurdering på eit seinare tidspunkt. Dersom ein er komen så langt med denne utgreiinga at den kan bakast inn i Brørby-utvalet sitt andre mandat, vil vi frå Senterpartiet gi vår tilslutning til det. Det får Presidentskapet vurdere. Iallfall forstår eg at her er det allereie tatt eit initiativ i forhold til pensjonsordninga og ei vurdering av den.

Eg vil på denne bakgrunnen rå Senterpartiet si gruppe til å stemma imot forslaget frå Kristin Halvorsen.

Og lat meg leggja til: Eg deler Per-Kristian Foss sine synspunkt når det gjeld tilknytninga til grunnbeløpet i folketrygda. Det ville jo i alle høve ha vore meir naturleg å sjå ei endring i forhold til statens pensjonsordning.

Kristin Halvorsen (SV): Den gangen avlønningen av stortingsrepresentantene ble endret i 1996, var SV med på å putte de andre godtgjørelsene som kom i tillegg til lønn, inn i det vanlige lønnsgrunnlaget, dvs. den hovedoperasjonen som gjorde at grunnlaget for beregningen av pensjonen for stortingsrepresentanter ble som det ble. Den gangen så hele Stortinget at man hadde fått en økning i stortingspensjonen som kunne være urimelig. Det står i merknadene fra Presidentskapet at stortingspensjonen øker betydelig, og at det er nødvendig å se nærmere på dette. Det er altså ikke bare SV som har sett at dette var en urimelig økning av pensjonen som følge av en opprydningsjobb i forhold til stortingslønnen.

Hvis representanten Halvorsen hadde ønsket å være råpopulist i denne saken, kunne jeg ha plaget Stortinget og Presidentskapet mange ganger med forslag om å end-

re dette. Jeg har stille og rolig tatt det opp med Presidentskapet av én grunn, og det er at SV mener det skal være rimelige og anstendige lønns- og pensjonsforhold for stortingsrepresentanter. Vi er tillitsvalgte, vi gjør en jobb på vegne av folk. Det betyr at de ordningene vi har, skal tåle dagens lys. Vi oppfatter pensjonsordningen som urimelig god på de to områdene vi har nevnt, og det ville ha vært i Stortingets felles interesse å gjøre noe med det. Det er over halvannet år siden dette ble tatt opp med Presidentskapet sist. Det er også over halvannet år siden man sa at man skulle begynne å undersøke hva som var rimelige nivåer i samfunnet for øvrig. Jeg synes vi har vært ekstremt tålmodige.

Fremskrittspartiets rolle i denne saken synes jeg er helt patetisk – absolutt og fullkomment patetisk! Jeg synes det er meget pinlig at ikke Fremskrittspartiet har vært med på dette – de som alltid ellers bare er ute etter å stille stortingsrepresentantene i et så dårlig lys som mulig og fyre opp under politikerforakt så godt det lar seg gjøre. Hvorfor i all verden har ikke Fremskrittspartiet gått i bresjen for å rydde opp i denne saken? Tvert imot gjemmer de seg nå bak et stortingsflertall som ikke iler med å få ryddet opp i dette.

Vi har i fire år vært tålmodige med en ordning som har vært urimelig. Det er rimelig at Stortinget strammes opp, slik at det gjøres noe med denne saken. Carl I. Hagen kan bare skamme seg. Vi er nødt til å gjøre det, for dette dreier seg om den felles tilliten folk har til politikere gjør en redelig jobb.

Det er vel og bra om Brørby-utvalget nå etter at saken er tatt opp igjen, kan få et tilleggsmandat til å se på dette, men jeg synes – og SV synes – at vi burde få klar beskjed om i hvilken retning dette bør gå. Derfor er vi ikke fornøyd med at man sier at Presidentskapet skal gi et tilleggsmandat. Det burde rett og slett være slik at Stortinget nå gav en klar beskjed om at dette skal det ryddes opp i.

Stortingspresident Hans J. Røsjorde: Når det gjelder pensjonsordningene, som har blitt viet mest tid i denne debatten, har representanten Halvorsen vist til Innst. S nr. 282 for 1995-96, der pensjonsordningen er nevnt sammen med den nye lønnsordningen. Jeg tror det kanskje kan være nyttig å referere til noe mer av det Presidentskapet sa den gangen, enn hva representanten Halvorsen gjorde. Der heter det:

«Presidentskapet viser til at også pensjonsytelsene har mistet noe av sin reelle verdi, i takt med nedgangen i representantenes reallønn. På den annen side viser Presidentskapet til at det i de allmenne pensjonsordningene er det visse begrensninger med hensyn til størrelsen på ytelsene.»

Det var på denne bakgrunn at Presidentskapet fikk en fullmakt til å se på ordningene. Så kan man selvsagt, som representanten Halvorsen peker på, beskyldte Presidentskapet for å ha gått sent i denne prosessen. Men det har altså i løpet av denne prosessen vært møter med de parlamentariske ledere, og det har resultert i en protokoll, som jeg refererte til tidligere. Vi avventer også sammenlikningen med pensjonsordningene i de andre nordiske

land. At man nå kanskje kan finne en løsning ved å se noe bredere på stortingsrepresentantenes forhold knyttet til Brørby-utvalget, bør være en akseptabel måte å gjøre dette på. Jeg avviser at man ikke har tatt dette innover seg. Dette har også vært drøftet med de parlamentariske ledere, og det er der vi står nå.

Det saken i dag dreier seg om, er altså et forslag om en lønnsøkning, og jeg har oppfattet det dit hen at det har ikke SV noe imot.

Carl I. Hagen (Frp): Kristin Halvorsen sa at jeg burde skamme meg. Jeg har lyst til å si at jeg for en gangs skyld er relativt stolt. Det har vært rettet ganske mange angrep mot Fremskrittspartiet og meg hvor det er sagt at vi er blant de ytterste populistene som finnes i norsk politikk. Jeg har alltid benektet det. Kristin Halvorsen kom med en regle om at jeg skulle ha forsøkt å skape forakt for mine medrepresentanter og stortingsrepresentanter. Det har jeg aldri gjort når vi snakker om representantene som mennesker, kolleger og medrepresentanter. Jeg har sagt at jeg er dypt uenig med mange av mine kolleger rent politisk, og har sagt at de på mange områder står for håpløse standpunkter og synspunkter. Jeg har også tillatt meg å si, utenfor denne sal, at de «ikke skjønner bæret» av hvordan de skal organisere helsevesenet. Men det går ikke på mine medrepresentanter som mennesker, som har familie, som har utgifter, og som skal leve av å være stortingsrepresentant. Der er det en ganske stor forskjell. Jeg har aldri noen gang prøvd å bli populær med den type ting som Kristin Halvorsen sier. Jeg er ganske stolt over at jeg greier å motstå det lettvinte presset som Kristin Halvorsen ikke greier å motstå, nemlig å prøve å gjøre seg populær i befolkningen når det gjelder arbeidsvilkår, lønnsvilkår og pensjonsvilkår for stortingsrepresentanter.

Vi burde kanskje innføre det systemet – det kunne faktisk ha noe for seg hvis vi skal ha litt ærlighet – at vøteringen i denne saken sendes til regnskapskontoret. De stortingsrepresentanter som stemmer imot lønnsøkningen, får ikke lønnsøkning. For det kan jo ikke være slik at de skal ha både i pose og sekk, både akseptere lønnsøkningen og gjøre seg populær i befolkningen. Skal de gjøre seg populær i befolkningen, får motytelsen være at de avstår fra lønnsøkningen, for det får være måte på dobbeltmoral! Jeg synes at man kanskje burde vurdere å sende avskriften til regnskapskontoret og si: De skal ha lønnsøkning, de skal ikke ha lønnsøkning. Det hadde vært rimelig og realt. Jeg er ganske stolt over at jeg greier å motstå å være med på dette lettvinte for å gjøre seg populær.

Når det gjelder lønnsnivået, som jeg sa i sted, tilhører jeg dem som gikk ned i lønn da vi kom på Stortinget. Jeg tror jeg med relativt stor frimodighet kan si at hadde jeg ikke hatt dette vervet som folkevalgt og vært her, tror jeg jeg hadde greid å tjene like mye penger i næringslivet – og kanskje betraktelig mer – som en eller annen kapasitet. Så det at vi skal gå rundt og ha dårlig samvittighet for at vi skal ha anstendige arbeidsvilkår, er jeg ikke med på. Det overlater jeg til sånne populistene som Kristin Halvorsen og eventuelle andre.

Presidenten: Kristin Halvorsen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort bemerkning.

Kristin Halvorsen (SV): Dette begynner å bli en ganske fornøyeelig runde. Jeg kan forsikre representanten Hagen om at forslaget om gjennomgang av pensjonsordningene er meget alvorlig ment. Det er rett og slett fordi vi synes at de er urimelige sett i forhold til at det er nasjonalforsamlingen som bestemmer andre folks pensjoner. Dette handler ikke om noe populistisk velgerfrieri, det handler rett og slett om at det skal være anstendig og forklarlig, og at det skal være respekt rundt de ordningene som stortingsrepresentantene har. Dette er meget alvorlig ment. Det er mulig jeg bekymrer meg litt for lite om min alderdom, men jeg regner altså med at SVs gruppe kan klare å holde et anstendig nivå på pensjonene generelt i samfunnet, slik at det ikke blir skrekk og gru å måtte gå av som stortingsrepresentant på et eller annet tidspunkt.

Fremskrittspartiet får mene akkurat hva de vil. Dette er ikke noen sak å bli populær på i stortingsrestauranten, men det er en alvorlig ment sak fra SVs side, som vi faktisk har vært opptatt av i fire år, og som Stortinget så var urimelig da det ble ryddet opp i lønnen i 1996.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 377)

S a k n r . 2

Interpellasjon fra representanten Erna Solberg til arbeids- og administrasjonsministeren:

«Mellom 20 og 30 pst. av den voksne befolkning i Norge har lese- og skrivevansker. Ifølge Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF) har annenhver arbeidsledig ungdom problemer med å lese og skrive. Gjennom både de ordinære og de spesielle arbeidsmarkedstiltakene og attføringsopplegg er Aetat den fremste innkjøper av tjenester for å hjelpe de voksne med lese- og skrivevansker som også har problemer i arbeidsmarkedet. Aetat, gjennom sine rettleidningskontor, er også den faglige instans som anbefaler tiltak eller uføretrygding. Det er fra flere brukere reist kritikk, både fordi man mener det for lett anbefales uføretrygding, og for at opplæringsoppleggene ikke er gode nok.

Med en slik sentral rolle som Aetat har, mener statsråden Aetat har nok kompetanse på vurdering av lese- og skrivevansker, og bør ikke etaten sikre en bredere evaluering og utvikling av tilbudet for voksne med lese- og skrivevansker?»

Erna Solberg (H): Vi er alle sammen for tiden opptatt av at vi skal ha flere i arbeid i Norge. Mangelen på arbeidskraft er for øyeblikket et av våre største økonomiske problemer. Et annet økonomisk problem er at de sosiale utgifter og uføreutgiftene øker.

Det er selvfølgelig flere måter å angripe denne problemstillingen på. For Høyre har det vært viktig å sette søkelyset på mange av de enkeltheter som i sum kunne gi en bedre tilgang på arbeidskraft, både å lempe på ar-

beidsinnvandringer og ikke minst å sikre mobiliseringen av de arbeidskraftressurser vi faktisk har, men som på grunn av ulike systemhindringer ikke tas i bruk.

Denne interpellasjonen adresserer egentlig både spørsmålet om å begrense voksende offentlige uføreutgifter og å mobilisere arbeidskraftreserven vi har i landet, ikke gjennom generelle lov- og regelverksendringer, som veldig ofte ellers er tilfellet, men gjennom å fokusere på en gruppe som i dag har problemer på arbeidsmarkedet, og hvor mye tyder på at kunnskapen om problemene er for liten i det apparatet som først og fremst er satt til å hjelpe dem. Problemene er skissert i interpellasjonsteksten. Det er estimert at mellom 20 og 30 pst. av den voksne befolkningen i Norge har lese- og skrivevansker. Mange klarer seg i arbeidsmarkedet, men en hel rekke av dem er også blant de arbeidsledige, ja faktisk så mye som annenhver arbeidsledig ungdom har problemer med å lese og skrive, ifølge Arbeidernes Opplysningsforbund. Samtidig vet vi at i mange andre grupper, som vi vanligvis oppfatter som utsatt i vårt samfunn, finner man igjen en stor konsentrasjon av personer med lese- og skrivevansker. Vi vet at nesten halvparten av de innsatte i fengsler har lese- og skrivevansker, og vi vet at mange blant langtidssosialklientene har falt ut av det vanlige utdanningssystemet og ikke fått skikkelig utdanning på grunn av lese- og skrivevansker. Det er altså god samfunnsøkonomi, men ikke minst en god politikk for å sikre at alle kan få et menneskeverdig liv i vårt samfunn, å gjøre noe i forhold til spørsmålet om lese- og skrivevansker, og å gjøre noe i forhold til de voksne. For ofte blir spørsmålet konsentrert om: Hva var det egentlig som skjedde på skolen? Hvorfor ramlet de utenfor, og hva var det som gikk galt da? Det vet man at man forsøker å adressere gjennom utdanningssystemet. Men når det først har skjedd, kan ikke det bety at man ikke skal stoppe opp og si: Hva kan vi gjøre i dag, og hvordan kan vi gjøre det bedre?

Hvorfor er så Aetat spesielt knyttet til det jeg har tatt opp i denne interpellasjonen? Fordi arbeidsmarkedsetaten er den etat som først og fremst møter mange av disse når de er unge. Det er den etat som får mange av de unge som har ramlet ut av skoleverket, og som skal legge opp hjelpetiltak for å få dem inn i arbeidslivet igjen. Det er en etat som likevel viser seg å ha skremmende liten kunnskap knyttet til selve problematikken lese- og skrivevansker, for kompetansen finnes først og fremst innenfor utdanningsinstitusjonene, ikke innenfor de institusjoner som jobber med voksne arbeidsledige med problemer. Det er også kompetansestridigheter og profesjonsstridigheter om definisjoner og kategorisering og hvilke tilbud som skal gis. Når jeg har stilt spørsmål i interpellasjonen om hva Aetat skal gjøre, om ikke Aetat burde hatt bedre kompetanse, og når jeg mener at Aetat bør ha en særlig rolle i dette, er det fordi Aetat først og fremst er den etat som kommer i kontakt med mange av dem som har ramlet ut av skoleverket, og mange av dem som har langtidsproblemer. Hvis Aetat da kontinuerlig anbefaler opplegg som ikke går på hovedproblematikken, nemlig skrive- og lesevanskene, men som går på alle andre tiliggende pro-

blemer for kortsiktig å få dem formidlet i arbeid, betyr det at man gjentatte ganger kommer til å møte de samme igjen i arbeidsledighetskøen på sosialkontorene, fordi de ikke er blitt mobilisert inn i den vanlige arbeidsstyrken.

Mye av min erfaring med dette kommer av kontakt med brukere som har hatt problemer. Det gir selvfølgelig ikke det mest balanserte bildet, men det gir oss en klar indikasjon på en del av de problemene som finnes i Aetat knyttet til lese- og skriveproblemer. Ett av problemene er spørsmålet om man får et tilbud i det hele tatt. Ved mange av arbeidsrettledningskontorene er det en utstrakt bruk av såkalte WAIS-tester, som tester IQ, og som det er stilt spørsmål ved om avdekker lese- og skriveproblemer godt nok. Disse testene brukes i enkelttilfeller for å avgjøre om en person skal gå på tiltak, eller om vedkommende skal anbefales uføretrygd. Jeg har sett eksempler på personer som ikke nødvendigvis er noen skjult Albert Einstein, men som helt sikkert kunne klart seg i arbeidsmarkedet ifølge de som jobber med lese- og skriveproblemer, som etter slik testing er blitt anbefalt uføretrygding av rettleidningskontorene til arbeidsmarkedsstaten.

Det å konkludere med å anbefale uføretrygding til personer tidlig i 20-årene basert på en slik test, må være bombesikkert – og det er ikke disse testene. Det å anbefale personer som stort sett kunne gjort en jobb hvis de hadde gjort noe med lese- og skriveproblemene, å leve resten av sitt liv på den offentlige utgiftssiden, med de problemer og den manglende selvrespekt det vil innebære for mange av dem, må være fullstendig feil politikk. Derfor bør man gå gjennom bruken av denne type testing.

Hva så med de tilbudene som blir gitt mange med lese- og skrivevansker? I stor grad gis disse i form av en kombinasjon av læring for å hjelpe på dysleksien – lese- og skriveproblemene – og praktisk arbeid. Bruken av individuell læring bare rettet mot dysleksi brukes i mye mindre grad. Basisen for dette har selvfølgelig vært at man også har ønsket å gjøre noe med den skoleaversjonen mange av dem har, som har opplevd hele sin tidligere skolegang som et problem. På den andre siden gis mange av disse tilbudene likevel i en skolesituasjon, og det skaper de samme problemene. De gis også veldig kortvarig. Mange av de personene som i dag har lese- og skriveproblemer, og som igjen og igjen kommer inn til Aetat og til andre områder innenfor hjelpeapparatet, burde fått en mye mer langsiktig hjelp for å komme ut av lese- og skriveproblemene. Det anbefales de ofte ikke, og tilbudene synes å være lite evaluert.

Det er behov for å etablere kunnskap på et bredt felt i Aetat om hvilke tiltak som hjelper best mulig, om det er individrettet oppfølging for den enkelte, eller mer generelle kurs for andre, fordi lese- og skriveproblemer kan være veldig ulike, noen har lette, mens andre har grunnleggende, store problemer.

Det må kanskje være en kobling mellom utdanningsvesenet og Aetat for å få til dette. Men det viktige er at man sørger for at det ikke blir en profesjons- eller kompetansekamp om hvem som faktisk skal diagnostisere og

ha monopol på dette. Utgangspunktet må være å finne frem til tiltak som hjelper den enkelte med de problemene de har.

Jeg har lyst til å si at jeg har møtt en spesiell konflikt i mitt hjemfylke knyttet til et tilbud som Stortinget eksplisitt tidligere har sagt skulle få støtte, nemlig det såkalte PedLog i Bergen, som har drevet individrettede tiltak for dem med lese- og skriveproblemer, og som har ramlet ut av systemet slik det er. Kommunalkomiteen har hatt et engasjement på et bredt politisk felt for å sikre at dette tilbudet skulle eksistere, fordi brukerne selv har sagt at det har hjulpet dem. Det kan dokumenteres eksempler på personer som ikke har ungdomsskoleeksamen, men som nå begynner å studere ved høyskoler. Problemet er at man i Aetat ikke finner rom innenfor systemet eller regelverket til å bruke det. Noen ganger tror jeg også det har gått prestisje i enkelte kamper både knyttet til forholdet til brukerne som ønsker seg dette tilbudet, og til selve metodikken som er benyttet.

Det jeg ønsker meg, er at man lager en bredde i utviklingen av tilbudet for voksne med lese- og skrivevansker, og at man kanskje også etablerer en form for kompetanse- og evalueringssystem for alle de tiltakene som har vært gjort de siste fem-ti årene, for å se hvilke tiltak som faktisk har gitt langsiktige virkninger, og at det skapes en felles forståelse av hvilke tilbud som passer til hvilke klienter, kunder eller brukere, avhengig av hva slags ord en ønsker å bruke. Det man for eksempel gjorde i forbindelse med PedLog, var at ett tilbud ble særskilt evaluert, mens ingen av de andre tilbudene ble evaluert så grundig. Man vet derfor ikke om de andre tilbudene faktisk var bedre eller ikke. Det er resultatene på individnivå for brukerne som bør vurderes, ikke om man er enig i den metodikken eller tilnærmingen som de enkelte tiltakene har hatt.

La meg få konkludere med de fire ting jeg mener statsråden kanskje bør se nærmere på i et videre arbeid:

- Den generelle kompetansen på lese- og skrivevansker for voksne må bedres i Aetat.
- Det må etableres et bredere kompetansemiljø for arbeidet med voksne med lese- og skrivevansker mellom Aetat og utdannings- og forskningsinstitusjonene.
- Man må gå igjennom bruken av WAIS-tester/IQ-tester i forhold til lese- og skrivevansker og kanskje også slutte å bruke det.
- De ulike tiltak som har vært gjennomført, bør gjennomgås med hensyn til langtidsvirkningene når det gjelder arbeidsmarkedstilknytning for brukerne, og ikke bare i forhold til kortsiktige formidlingstall.

Kanskje vi da kan lage et grunnlag for å få en bedre Aetat i forhold til noen av de tyngste brukerne og dem som har de største problemer fremover.

H a n s J . R ø s j o r d e hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Jørgen Kosmo: Norge scorer høyt internasjonalt når det gjelder leseferdigheter. Det viser den internasjonale undersøkelsen om voksnes leseferdigheter,

SIALS, der Norge utpeker seg som den nest beste av 21 deltakerland.

Men selv om vi internasjonalt sett er gode, er det, som representanten Erna Solberg sier i sin interpellasjon, en betydelig andel av voksne som har problemer med å lese og skrive i Norge i dag.

Den norske delrapporten av SIALS viser at rundt 8 pst., som tilsvarer rundt 220 000 nordmenn, har leseferdigheter som ligger på det laveste nivået på en skala fra 1 til 5. Det betyr leseferdigheter som ikke er tilstrekkelig for å kunne fungere tilfredsstillende i forhold til de lesekrav som arbeidsliv og samfunnsliv stiller. Videre har om lag 25 pst. leseferdigheter som tilsvarer nivå 2. Mange vil nok her fungere tilfredsstillende både i arbeidsliv og fritidsliv, men kan få problemer for eksempel ved omstillinger i arbeidslivet.

Det at såpass mange voksne har svake leseferdigheter, ser jeg på som alvorlig. Dagens samfunn stiller i økende grad krav til effektivitet, informasjonsinnhenting og bearbeiding. De fleste av oss møter daglig en flom av skriftbasert informasjon, både på jobb og i fritiden, og for å nyttiggjøre oss dette kreves tilfredsstillende lese- og skriveferdigheter.

Derfor vil personer med lese- og skrivevansker ha større vanskeligheter både med å komme inn og å bli værende i arbeidslivet. Undersøkelsen viser en nær sammenheng mellom arbeidsledighet og leseferdigheter. Prosentandelen av arbeidsledige med dårligst leseferdighet var tre-fire ganger så høy som for den delen av de voksne som var i arbeid.

Representanten nevner i sin interpellasjon at ifølge AOF har annenhver ungdom problemer med å lese og skrive. Ifølge opplysninger jeg har fått, baserer dette seg på en svensk undersøkelse om arbeidsledig ungdom. Resultatene kan ikke uten videre overføres til Norge. I SIALS-undersøkelsen var det faktisk de unge som kom best ut når det gjaldt leseferdigheter, mens aldersgruppene over 45 år hadde de største problemene. Norge har i dag heldigvis lav arbeidsledighet blant ungdomsgruppene. Mange av disse får tilbud om kombinasjon av praksisplass og skolegang. Men nettopp siden ledigheten er såpass lav blant ungdom, er det trolig spesielle grupper som rekrutteres til ledighet. Et av kjennetegnene ved disse spesielle gruppene kan være lese- og skrivevansker.

I disse resultatene ligger det klare utfordringer for Aetat, som mottar mange arbeidssøkere med lese- og skriveproblemer. Ofte har denne gruppen lav kompetanse og liten arbeidserfaring og trenger kvalifiserings- og arbeidstreningstiltak for å bedre mulighetene sine til å komme i arbeid. Jeg er derfor helt enig med representanten Solberg i at Aetat gjennom sin bruk av arbeidsmarkeds-tiltak har en viktig rolle å spille ved lese- og skrivevansker hos arbeidsledige og yrkeshemmede arbeidssøkere.

Dette er også problemstillinger Aetat er oppmerksom på. I årets programnotat fra Aetat Arbeidsdirektoratet til Aetat lokal er det gitt klare signaler om at det skal legges til rette for at lese- og skrivevansker i størst mulig grad avdekkes, og at det tilbys hensiktsmessig veiledning og kvalifisering der det er behov.

Aetat benytter et bredt spekter av tiltak overfor både ordinære og yrkeshemmede arbeidssøkere. Det viktigste tiltaket som brukes overfor personer med lese- og skrivevansker, er AMO-kurs. Yrkeshemmede med rettigheter i folketrygdens kapittel 11, yrkesrettet attføring, vil også kunne gjennomføre ordinær skolegang for kvalifisering til arbeid.

Vi har foretatt en endring i forskriften om attføringsstønad, bl.a. på bakgrunn av de initiativ som er tatt av Stortingets kommunalkomiteé, slik at det nå gis utvidet mulighet til finansiering av kurs tilrettelagt for funksjonshemmede. Dette gir anledning for personer med lese- og skrivevansker og med rettigheter over folketrygden til å delta på spesielt tilrettelagte kurs.

For at innsatsen overfor personer med lese- og skrivevansker skal kunne bedres er det viktig at Aetat øker sin kunnskap om gruppen. Aetat Arbeidsdirektoratet har nå informert alle enheter i etaten om nettstedet «Dysnett», som er en møteplass på Internett for alle som arbeider med voksnes lese- og skrivevansker og mattevansker. Her kan personer som arbeider innenfor feltet, finne aktuell informasjon, utveksle kunnskap og erfaring, utvikle metoder og materiell. Dette nettverket er et av prosjektene til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i Handlingsplanen for funksjonshemmede 1998-2001. I tillegg har alle enhetene i Aetat blitt informert om lanseringen av prosjektet «På sporet av ordet», som er et informasjons- og studieopplegg for voksne med lese- og skrivevansker i regi av Norsk Fjernundervisning.

Direktoratet var sammen med departementet med på å delfinansiere SIALS-undersøkelsen. For å få vite mer rundt problemstillingen lese- og skrivevansker og arbeidsledighet skal Arbeidsdirektoratet i tillegg gjennomføre en egen analyse av det omfattende datamaterialet fra undersøkelsen. Materialet inneholder informasjon om over 5 000 personer mellom 16 og 65 år.

Siden lese- og skrivevansker ikke bare kan være et avgjørende hinder for å få eller beholde arbeid, men også kan medvirke til problemer knyttet til gjennomføringen av enkelte arbeidsmarkeds-tiltak, er det viktig å få kartlagt *grad* av lese- og skrivevanskene når disse blir oppdaget.

Representanten Solberg stiller spørsmålet om Aetat har kompetanse nok på disse vurderingene. Det er viktig å påpeke at gruppen av personer med lese- og skriveproblemer er svært sammensatt. De vil ha ulike behov, og derfor vil ofte virkemidlene for å løse disse problemene være forskjellige. Ofte er lese- og skrivevansker et tilleggproblem til andre yrkeshemminger.

En ekstra utfordring for Aetat er at det kan være vanskelig å avdekke lese- og skrivevansker, siden arbeidssøkere med slike problemer ofte prøver å skjule disse. Aetat Arbeidsdirektoratet ser det som lite hensiktsmessig å teste alle arbeidssøkere for lese- og skriveferdigheter. De satser derfor på å avdekke slike problemer underveis i et kvalifiseringsløp, hvis ikke personene selv opplyser om disse problemene når de oppsøker Aetat lokal. Jeg er enig med Aetat Arbeidsdirektoratet i at testing av alle vil være en lite hensiktsmessig bruk av ressurser. Departementet har likevel nylig sendt et brev til direktoratet der vi

ber dem om å lage et opplegg som kan bidra til at lese- og skrivevansker kan bli avdekket på et tidligere tidspunkt.

Når det gjelder kartlegging av grad av lese- og skrivevansker, får Aetat lokal viktig bistand fra Aetat arbeidsrådgivningskontorene. Arbeidsrådgivningskontorene er en del av Aetats andrelinjetjeneste og finnes i alle fylker. Disse hjelper bl.a. Aetat lokal i kartlegging og rådgivning av søkere med mer omfattende bistandsbehov, herunder personer med lese- og skrivevansker. Her blir personenes lese- og skrivevansker kartlagt som en forberedelse til kvalifisering i regi av Aetat eller eventuell videre henvisning.

Representanten Solberg spør videre i interpellasjonen om ikke etaten bør sikre bredere evaluering og utvikling av tilbudet for voksne med lese- og skrivevansker. Jeg er enig med representanten i at tilbudet overfor gruppen kan bedres betydelig med større grad av fleksibilitet. Men Aetat kan ikke alene sikre et godt tilbud til arbeidssøkere med lese- og skrivevansker. Det er viktig at vi på dette området har gode samarbeidspartnere, for å kunne gi et best mulig tilbud. Aetat samarbeider i dag med en rekke kompetansesentra for å gi personer med lese- og skrivevansker et godt tilbud. Slike samarbeidspartnere er kommunale etater, voksenopplæring, PP-tjenesten, Folkeuniversitetet og arbeidsmarkedsbedrifter med spesialtilbud. Videre kjøper Aetat AMO-kurs der vi er avhengige av at det blir tilbudt gode kursopplegg. Det er utviklingen av disse miljøene som legger grunnlaget for de tilbud som Aetat kan gi. Og det er gjennom samarbeid med disse at Aetats tilbud kan utvikles og forbedres.

Spesielt er det viktig å nevne skolemyndighetenes rolle i arbeidet med lese- og skrivevansker. Ofte har eldre fått svak eller mangelfull grunnskole på grunn av svake lese- og skriveferdigheter. Jeg vil nevne at retten for alle til grunnskoleopplæring trer i kraft 1. juli 2002. Voksne med svake lese- og skriveferdigheter vil da få tilbud om grunnskoleopplæring. Det er i forbindelse med dette igangsatt prosjekter for å kartlegge behov og omfang, og jeg har fått opplyst at interessen i kommunene fram mot iverksettelsen er stor.

Også flere av tiltakene i kompetansereformen er i stor grad blitt dreid mot personer med lese- og skrivevansker. Dette dreier seg om motiveringstiltak og tilrettelegging av tiltak for personer med lese- og skrivevansker som ønsker å benytte retten til videregående utdanning.

Som representanten sier i sin interpellasjon, er det en betydelig andel som har svake lese- og skriveferdigheter i Norge. Hvordan hvert individ mestrer denne ferdigheten er med på å bestemme hvordan den enkelte voksne kan fungere, ikke bare i jobbsammenheng, men også i et stadig mer komplisert samfunn sosialt og kulturelt sett.

Aetat har i dag tilbud overfor personer med lese- og skriveproblemer for å bedre deres muligheter på arbeidsmarkedet. Dette er en sammensatt gruppe, der behovene og virkemidlene vil kunne være forskjellige. Jeg vil understreke behovet for at Aetat fortsetter sitt samarbeid med miljøer som har kompetanse på feltet, og som har ansvar for videreutvikling av opplæringstilbudene, og disse miljøene er ikke bare offentlige miljøer. Dette vil

jeg på ny presisere i tildelingsbrevet til Aetat Arbeidsdirektoratet for 2001.

En ekstra utfordring for Aetat vil være å oppdage lese- og skrivevansker tidligere, slik at riktig bistand kan gis. I den sammenheng vil jeg påpeke viktigheten av at det blir større åpenhet rundt temaet lese- og skriveproblemer. Da er det lettere å gi riktig og tilrettelagt bistand overfor gruppen, slik at viktige arbeidskraftressurser kan bli mobilisert.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil tre minutter.

Erna Solberg (H): Jeg takker statsråden for svaret. Det er klart, og det ble også klart av svaret til statsråden, at det i og for seg er en stor fokusering på lese- og skriveproblemer, ikke minst når det gjelder det poenget at man får en del nye virkemidler knyttet til kompetansereformen, og at rettighetene til å få grunnskole og videregående utdanning fremover også vil styrke mulighetene til de klart individrettede tiltakene. Men det jeg på en måte føler kanskje mangler, er for det første å få etablert en klar evaluering av langtidsvirkningene av de tiltakene og prosjektene som har vært. Det føles som om det skjer mange aktiviteter for å vise at man har aktiviteter, men kontrollen med dybdeeffekten eller langtidsvirkningene er ikke alltid like god. Vi er nødt til å ha mer kompetanse på det. Det vil også kunne gi muligheten for å se hvilke typer virkemidler som virker overfor noen klienter, og hvilke som virker overfor andre. Det kunne kanskje være behov for å lage et større evalueringsprosjekt på det utover den mer praktisk orienterte nytten av å ha nettverksutveksling av den kompetansen man sitter med i dag.

Den andre biten er dette som går på spørsmålet om IQ-tester, som altså dreier seg om de som har andre handicap, og som, som jeg sa, ikke nødvendigvis er Albert Einstein, men som på slike tester skårer – som det står i noen av disse diagnostiseringene – i det øvre sjiktet av psykisk utviklingshemmede, men hvor sannheten er at grunnen til at de skårer der, er lese- og skriveproblemene deres, mens de egentlig er funksjonsdyktige voksne. Man må rett og slett ta en gjennomgang av bruken av denne typen tester med rettleidnings- og veiledningskontorene til Aetat, fordi det faglig sett er påvist veldig store svakheter, ikke minst knyttet til gruppen med lese- og skrivevansker. Det er uholdbart at ungdom som er i 20-årsalderen henvises til uføretrygd resten av livet på grunn av en feildiagnose eller fordi man antar at deres kapasitet psykisk eller mentalt er lavere enn den faktisk er. Det kan vi faktisk ikke la skje i vårt samfunn, der vi ønsker at alle skal ha et meningsfylt liv, at alle skal kunne delta.

Disse to tingene tror jeg er viktige i forhold til å skaffe oss et bedre grunnlag for å hjelpe dem som kanskje har de største problemene. Erfaringsutveksling er bra, det er bra å ha etablert mange ulike samarbeidspartnere, men man må også sørge for at man nå rett og slett bygger opp den forskningsmessige og evalueringsmessige kompetansen når det gjelder hvilke tiltak som faktisk virker her. Og da trenger man altså å evaluere de prosjektene som

har vært. Det har tross alt vært ganske mange prosjekter rettet mot lese- og skrivevansker også i Aetats regi, og da er det ikke nok bare å se om de er blitt formidlet til jobb eller ikke etterpå. Da er man også nødt til å se om langtidsvirkningen er at de er i jobben etter to til tre år, eller om de er tilbake igjen i arbeidsledighetskurven og -statistikken. Det er de mer langsiktige tiltakene her som sannsynligvis vil hjelpe best.

Statsråd Jørgen Kosmo: Selvsagt vil det være både fornøftig og viktig å komme i en slik posisjon at man er i stand til å evaluere tiltakene på lang sikt. Da kan de fremtidige tiltakene bli mer målrettet, men det er ikke helt uproblematisk, for det betyr at man må ha en oppfølging også etter at vedkommende er kommet i arbeid. Det er ikke alltid slik at vedkommende ønsker å ha en fortsatt tilknytning til arbeidsmarkedsetaten eller andre, ei heller at deres personlige data skal brukes i forskningsøyemed, slik at dette er en veldig komplisert og sammensatt utfordring. Men jeg er enig i at det absolutt skulle være ønskelig. Det kan være mulig at vi kan behandle det tallmaterialet vi allerede har nå, på en slik måte at vi gjennom samarbeid med forskningsinstitusjoner har mulighet til å bli mer konkret på disse evalueringene.

Så vil jeg si at selvsagt kan det gjøres og selvsagt gjøres det feil i saksbehandlingsleddene i arbeidsmarkedsetaten. Det ville altså være helt usannsynlig hvis ikke det skjedde. Det kan være vurderingsfeil, det kan være ting som gjør at man trekker gale konklusjoner fordi man ikke er i stand til eller ikke har mulighet til å kontrollere de opplysningene man får inn, og ikke greier å sette sammen dette på en riktig måte slik at man stiller den «riktige diagnosen» om hvilket virkemiddel som er nødvendig å sette inn. Jeg vil absolutt ikke se bort fra at slike feil kan oppstå, og vi skal gjøre alt vi kan for å unngå at slike feil oppstår. Derfor skal vi altså gjennom disse programmene, gjennom tildelingen og også gjennom å legge opp til endring i forskrifter som gjør at man kan ha bredere kontakt med andre miljøer, bidra til å kvalifisere de ansatte til å yte et stadig bedre tilbud.

Men la nå ikke de enkeltfeilene som blir gjort, bli stående som noe som man antar er et resultat av en vurdering av hele etaten, for jeg tror at etaten som sådan er veldig opptatt av at dette er et satsingsområde som det er viktig å gjøre noe med. Det ene er jo at vi trenger arbeidskraft, som representanten selv var inne på, men det andre er alt vi kan gjøre for å hindre utstøting fra arbeidsliv og samfunnsliv, alt vi kan gjøre for å inkludere, vil både menneskelig og samfunnsmessig sett være av stor verdi.

Aud Gaundal (A): Jeg mener at vi ikke må gjøre problemet med lese- og skrivevansker til en diskusjon om hvem som er den rette til å hjelpe dem som har problemer.

For det første er det viktig å huske at de som har slike problemer, har hatt det over lang tid, og de har ikke fått god nok hjelp i et ordinært skolesystem. På LO-senteret i

Stjørdal har de derfor erfart at mange av dem som har slike problemer, ikke føler seg hjemme i et ordinært skolesystem, i hvert fall ikke før de har kommet godt i gang med et individuelt opplegg.

AOF, Fellesforbundet og Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund har engasjert seg sterkt, fordi det er mange medlemmer som har behov for hjelp. Ikke så rart, da det viser seg at tre av fire med lese- og skrivevansker er menn som etter kort og dårlig erfaring i skoleverket satser på å selge arbeidskraften sin i stedet for å satse på skolegang.

Med en slik bakgrunn sier det seg selv at en er sårbar hvis en blir arbeidsledig. Da er det viktig at Aetat er i stand til å oppdage at vedkommende har slike problemer.

Vi må også skille mellom dem som har lese- og skrivevansker, og den gruppen mennesker som av andre årsaker ikke har lært seg å skrive og lese godt nok. Det er ingen tvil om at mange av dem som bl.a. Kriminalomsorg i frihet har med å gjøre, tilhører gruppen som har fått problemer på skolen av andre årsaker enn akkurat dysleksi.

Når retten til grunnskoleopplæring trer i kraft fra 1. juli 2002, er jeg, i likhet med statsråden, sikker på at mange vil se det som en ny sjanse, særlig hvis vi klarer å skape en åpenhet rundt dette med lese- og skrivevansker. Da kan de som har problemer, tørre å avsløre at de har vansker. Først da er det mulig å hjelpe.

På LO-senteret i Stjørdal er det AOF som er teknisk arrangør, og samarbeidspartene er kommunen, fagforeningene og AOF. Dette er et tiltak som også Aetat begynner å benytte seg av. Sagt litt enkelt: Hvem som gir hjelp, er egentlig uvesentlig, bare de får hjelp. Deltakeren er den viktigste.

Åse Wisløff Nilssen (KrF): Å være funksjonshemmet i forhold til skriftspråket har mange alvorlige konsekvenser for mange i vårt samfunn, fordi teoretisk kunnskap og kompetanse har blitt det vi skal bygge landet vårt på. Det kreves formell kompetanse, eksamenspapirer og fagbrev til de aller fleste yrker.

Det tragiske er at det er så mange som har blitt feilbehandlet i vårt skolesystem og må slite med dårlige lese- og skriveferdigheter, lavt selvbilde, motløshet og depresjoner. Derfor er det viktig at Aetats saksbehandlere ser etter mulighetene for utvikling og tar utgangspunkt i evner, anlegg og interesser hos den enkelte i denne gruppen. De bærer ofte med seg mange erfaringer fra strevsom skolegang og mobbing både fra lærere og medelever, som må bearbeides og helst fjernes før ny læring kan skje på en god måte. Noen kjenner kurs og så ut i arbeidslivet vil med andre ord ikke fungere for dem som har en alvorlig grad av lese- og skrivevansker.

Voksenopplæringsprosjektet «Ny sjanse i Solør», der også Aetat er med, har lagt opp til motivasjonskurs som start på en prosess som skal følges opp av utdanning og lønnet arbeid. En slik prosess kan kanskje ta fem år. Likevel er det god samfunnsøkonomi hvis eneste alternativ er uføretrygd. Aetat, sosialkontor og trygdekontor samarbeider om å gjøre dette kjent for feilhandlede lese- og

skrivehemmede/dyslektikere, som det er mange av i alle de tre institusjonene.

Når det gjelder PedLog, som ble nevnt, har de en veldig god tanke ved at man tar utgangspunkt i hele mennesket, og det er viktig.

Kompetansereformen, en ny sjanse til grunnskoleeksamen og videregående utdanning eller fagbrev, er veldig viktig. Men for å lykkes er det helt avgjørende at de som driver opplæring, har god kompetanse når det gjelder lese-, skrive- og regnevansker, og at de helst lager individuelle planer, for det er avgjort det beste.

Jeg har en visjon: En dag blir dyslektikere med sin kreativitet og evne til å finne løsninger en etterspurt ressurs i næringslivet. Ser vi tilbake i historien, er svært mange av de store idéskaperne dyslektikere. Bare for å nevne ett eksempel: Henry Ford.

Også i Norge har vi dyslektikere som har vist at de ikke er så dumme og udugelige som skolen har lært dem opp til å tro. Vi må ta vare på dem. Vi trenger dem, og derfor må vi også legge til rette for at de kan fungere godt og bruke sine ressurser til å bygge opp samfunnet.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp): Ein av dei fem hovudstrategiane i utjamningsmeldinga er ei mjukare arbeidslinje, høve for fleire til å få tilknytning til arbeidslivet. Ein annan hovudstrategi er betre offentlege tenester, m.a. betre støttefunksjonar i grunnskule og videregående skule. Det er ein klar samanheng mellom desse to strategiane og det temaet som Stortinget no behandlar.

Når kanskje annankvar arbeidsledig ungdom ikkje kan lesa og skriva, må det umiddelbart føra til handling for å forhindra ei svært uynskt utvikling. Det er urovekkjande at talet på uføretrygda unge aukar, med dei vanskar det inneber både for mange enkeltpersonar, for nærmiljøet og for samfunnet.

Skuleverket har ei svært viktig rolle. Ein kommuneøkonomi som gir rom for oppfølging, både i skule og fritid, er ein føresetnad. Senterpartiet vil minna om dei signala som no kjem frå mange kommunar om ytterlegare nedskjeringar på nettopp dette feltet, og ber om at så mange som mogleg tar omsyn til dei signala før kommuneopplegget for neste år blir vedtatt. Ei styrking av rådgivingstenesta i skulen samt auka fokus på lærarutdanninga når det gjeld lese- og skrivevanskar er svært viktige tiltak.

Det blir òg utført eit særdeles viktig arbeid ved kompetansesenter for lese- og skrivevanskar. Det må ikkje bli ei sovepute. Her er det tvert imot rom for større innsats og meir rettleiing enn nokon gong før.

Erna Solberg har stilt spørsmål ved Aetats kompetanse. Det er klare eksempel på at den kan variera. Vi tar svaret frå statsråden på alvor. Vi er glade for hans engasjement for klargjering av Aetats oppgåver, for nødvendig kompetanse og for ei styrking av eit svært nødvendig samarbeid mellom skule, Aetat og andre instansar. Dette er oppdrag og oppgåver som hastar.

Helge Bjørnsen (SV): Statsråden har vist stort engasjement og såkalt handlekraft etter at det ble avdekket at

Aetat hadde et papirproblem som følge av en ukultur i etaten. Tilsynelatende er det bare Aetats direktør som ble rammet av dette – men bare tilsynelatende.

Interpellanten har godtgjort at et stort antall mennesker med lese- og skrivevansker ikke blir møtt med adekvat hjelp av den etat som er satt til å hjelpe. Til tross for at problemet er godt kjent og stigende, har Aetat verken etablert noen strategi eller gode virkemidler for å komme mennesker med lese- og skrivevansker i møte. Dette handler om en alvorlig forskyvning av fokus fra mennesker med behov for mer langvarig og systematisk hjelp til arbeidssøkende som trenger hjelp med enklere justering av kompetanse, og formidling mellom arbeidssøker og arbeidsgiver. Dette er etter mitt syn baksiden av etatens papirproblem, og langt mer alvorlig, idet det rammer et stort antall mennesker som ikke får slik hjelp som er tilgjengelig, og som en må forvente. Jeg er overbevist om at det her ikke er snakk om etatens evne, men etatens vilje.

SV er glad for og støtter interpellantens initiativ. Jeg vil allikevel rette fokus på det strukturelle problem. SV forventer at statsråden viser handlekraft i dette spørsmål, som rammer våre medmennesker. Jeg vil gjenta vårt syn, at det er på høy tid at Stortinget får seg forelagt en melding om arbeidsmarkeds- og sysselsettingspolitikken i det 21. århundre.

Rune E. Kristiansen (A): Det interpellanten reiser av problemstillinger, har vært til debatt i denne sal flere ganger tidligere. Men det er etter mitt syn ett spørsmål vi på mange måter unngår. Når vi nå setter søkelyset på Aetats kompetanse – eller ikke kompetanse – og interpellanten viser til at ifølge AOF «har annenhver arbeidsledig ungdom problemer med å lese og skrive», er spørsmålet også: Hvordan fungerer vårt skoleverk når det kan skje i den utstrekning det gjør? Det er klart at vi som er medlemmer av utdanningskomiteen, har hatt mange runder både med dem som er oppe i problemene, og med skoleverket/utdanningsinstitusjonene. Men vi har selvfølgelig hatt svært lite med Aetat å gjøre.

Jeg oppfatter det interpellanten tar opp her, som en helt reell problemstilling. Aetat har neppe kompetanse til det den er satt til å løse i det omfanget vi her snakker om. Jeg oppfatter det også slik at statsråden klart og tydelig vil jobbe ut fra at Aetat skal få den kompetansen den måtte mangle. Men det aller viktigste, tror jeg, er at Aetat og utdanningsinstitusjonene i samarbeid går løs på hele problemområdet.

Da vi hadde til behandling etter- og videreutdanningsreformen, eller kompetansereformen, som den også heter, og la inn rett til grunnskoleopplæring og videregående opplæring for voksne, var det nettopp for å gi en rekke av de menneskene vi her snakker om, en ny sjanse. Den nye sjansen går veldig ofte på, i hvert fall på grunskolenivå, at de ikke kom igjennom som de skulle på grunn av lese- og skrivevansker.

Derfor er jeg helt enig i de to hovedpunktene jeg opplevde at interpellanten reiste, nemlig kompetansehevingen i Aetat og samarbeidsforholdet Aetat/utdanningsinstitusjon, og det tredje også, at man klart må gå løs på

regelverket hvis *det* er en hindring for den problemstillingen som er reist her i dag.

Frank Willy Larsen (A): La meg aller først få lov til å gi uttrykk for at jeg er glad for at vi i dag setter lese- og skrivevansker på dagsordenen. Det er umåtelig viktig at vi har fokus på dette, som er et stort problem for mange.

Jeg kan ikke gå god for tallmaterialet som interpellanten legger til grunn. De statistikker som jeg har sett, opererer med en prosentandel for dem med lese- og skrivevansker på mellom 10 og 15, og om lag 5 pst. er det vi kaller dyslektikere, dvs. at man har alvorlige, spesifikke lese- og skrivevansker.

Tallene her er selvfølgelig ikke det viktige. Om det er 10, 15 eller 20 pst. som sliter med lesing og skrijving, er problemet like stort for den enkelte. Og det er her vi må ha fokus, nemlig på den enkelte og hva samfunnet gjør for at den som har lese- og skrivevansker, skal lære å mestre sitt handikap.

Det er først i de senere år at dette problemet har fått den oppmerksomhet som det fortjener. Det betyr at det i dag er svært mange voksne mennesker i Norge som ikke har fått den hjelp og oppfølging de hadde trengt i løpet av skolegangen sin.

Jeg mener at vi med bakgrunn i dette er nødt til å angripe problemet på to fronter. Det ene er, som interpellanten er inne på, å legge til rette for opplæring av voksne. Det andre, og etter min mening det viktigste, er å legge forholdene til rette for en god undervisning i skolen. Poenget er kort og godt at 13 års skolegang – tiårig grunnskole og tre år på videregående – skal og må legge grunnlaget for mestring av lese- og skrivevansker. Når man er kommet opp i arbeidsfør alder, er det for sent – ikke i den forstand at man ikke kan lære å mestre det da, men man har forspilt de muligheter man hadde i løpet av den ordinære skolegangen.

Etter min mening bør problemet angripes på følgende måter:

- Det må arbeides for å skape økt forståelse for hva dysleksi er, og hvilke problemer dyslektikere møter.
- Vi må sørge for at studenter ved pedagogiske høyskoler får en bedre og grundigere faglig innføring i hva dysleksi er, og hva som kan gjøres for å avhjelpe.
- Kommunene som ansvarlige for grunnskoleopplæringen må prioritere tilrettelagt undervisning for dyslektikere. Det bør i denne forbindelse også nevnes at det bør gis tilrettelagte eksamener i alle fag og studieretninger.
- Kunnskapen om hva dysleksi er, og hvilke tiltak som er effektive, er ikke god nok. Det bør derfor oppmuntres til mer forskning på dette området.
- Og så må man selvfølgelig utvikle gode voksenopplæringstilbud.

I løpet av de siste årene har det vært et sterkt fokus på etter- og videreutdanning for voksne. Det er bred enighet om at det er kunnskap og evnen til å tilegne seg nye kunnskaper som kommer til å danne grunnlaget for det vi skal leve av i årene som kommer. Da er det viktig ikke å glemme at en stor andel av arbeidstakerne har mangler i

forhold til de grunnleggende ferdighetene som trengs for å etterutdanne seg, nemlig ferdigheter i lesing og skrijving. Skal ikke en stor del av landets innbyggere holdes utenfor disse reformene, må innsatsen for å hjelpe dyslektikere økes.

Anita Orlund (A): Mange områder innenfor vårt dagligliv har gjennom lang tid vært tabubelagt, og lese- og skriveproblematikken kan vel komme innunder disse tabuene. En hel del myter, reaksjoner og handlinger har opp gjennom årene kanskje ikke vært av den aller beste karakter. Personer med lese- og skrivevansker har vært utsatt for mange ulike tilbakemeldinger fra ulike deler av samfunnet. Dette har medført at det for svært mange oppleves som skamfullt å stå fram og fortelle om denne problemstillingen. I vår søken etter det perfekte er det faktisk mange som velger å forbli tause og lærer seg å mestre et liv uten å ha de lese- og skriveferdighetene som man trenger for å overleve i et samfunn av i dag. Lav selvtillit, liten motivasjon og sosial isolasjon er noen av kjennetegnene.

I et samfunn hvor evnen til å motta ny kunnskap og stadig beherske mer avansert teknologi blir så viktig, som flere har nevnt, vil vi kunne skape et nytt klasseskille – et skille mellom dem som kan delta i samfunnsutviklingen, og dem som ikke kan delta. Det er først de senere år at kunnskapen om omfanget av lese- og skriveproblemer er blitt kjent, og selv om det fra mange hold nå arbeides aktivt med problemstillingen også i Aetat, ser jeg det som viktig at arbeidet intensiveres. Min erfaring, også gjennom min jobb, er at dagens ordninger virker noe tilfeldige. Vi må etablere et system som fanger opp disse menneskene på en bedre måte enn i dag. Jeg er derfor glad for de signaler statsråden gir når det gjelder å rette en henvendelse til direktoratet om at det må etableres bedre ordninger for å fange dem opp tidligere enn i dag.

Jeg er også en av dem som er positiv til at man skal vurdere om alle bør testes. Det finnes enkle testordninger – jeg kan nevne ordkjedetest – som ikke krever forutsetninger fra dem som gjennomfører testen, og som kun tar fire minutter. Da unngår vi også et annet problem – vi slipper å stigmatisere en gruppe. Når man tilmeldes et arbeidskontor, har jeg faktisk tro på at folk forventer å bli møtt med en reaksjon, og kanskje kan en type enkel test, som det finnes mange av i systemet, som fokuserer 100 pst. på lese- og skriveferdighet, være et hjelpemiddel. I forbindelse med oppstart av AMO-kurs vil også en slik type test som ligger i bunnen, være et meget godt virkemiddel for å få et best mulig resultat. Andre tilrettelagte opplegg for enkeltpersoner bør i stor grad også vurderes. En forutsetning for et levende demokrati med deltagelse og engasjement er at vi kan lese, og at vi kan skrive. Hvis alle gode krefter drar sammen, tror jeg faktisk vi har et godt utgangspunkt i dag for å nå de mål som vi må nå.

Erna Solberg (H): Jeg synes det har vært en positiv interpellasjonsdebatt i den forstand at alle har vært enige

om at vi har et problem som vi må jobbe mer med, og som man må ta fatt i, kanskje også med nye virkemidler. Jeg synes også det er et interessant spørsmål om man bør begynne å teste alle. Jeg ser at det er problemer knyttet til det, men hvis det finnes enkle tester, kan det være en måte å starte en prosess på som avdekker lese- og skrivevansker som originalproblemet for en del personer som i dag ville ha skjult det, nettopp på grunn av at det medfører skam. Det medfører ofte personlige problemer å innrømme at det er det som er problemet, og man har blitt veldig god til å forstille seg – det gjelder mange av dem som har vært ute i arbeidslivet en periode og likevel har hatt lese- og skrivevansker av alvorlig grad.

Men samtidig har jeg lyst til å si at selv om vi nå gjennomfører store reformer, løser ikke det i og for seg problemet for den gruppen som har mistet deler av sin utdanning på grunn av lese- og skrivevansker. Mange av disse har nemlig allerede en slik aversjon mot skolesituasjonen at det å ta ut igjen en rettighet som de har fått, vil stå langt fra dem å gjøre. Man skal ha kommet langt i prosessen med å vite både hva man vil med livet sitt, og hva som er hovedproblemet, før man kommer dit. I tillegg vil det å komme tilbake igjen i en vanlig skolesituasjon for mange heller ikke være et godt nok tilbud, fordi man kanskje trenger mer individrettede, mer direkte personoppfølgende og tettere grupper. Det er kanskje der også dette tilbudet i Bergen kommer inn. Litt av grunnen til at denne saken og Aetats håndtering har kommet i fokus, er at PedLog har hatt et helhetstilbud. Man har behandlet mennesker som voksne og har brutt med noen av de prinsippene som har vært vanlige på arbeidsmarkeds tiltak. Man har ikke nødvendigvis hatt oppmøteplikt, men man har hatt resultatplikt – altså man skal gjøre jobben, gjøre leksene, gjøre tingene osv. Man har forholdt seg til personer på en helt annen måte. Derfor har det også skapt et engasjement blant brukerne av tjenesten som kanskje er unikt i forhold til andre tilbud som har vært gitt. Derfor er jeg så opptatt av at man får med seg bredden i denne typen tilbud, at man ikke bare lager store reformer og opplegg der bare de store voksenopplæringsorganisasjonene kan delta og bidra, men får en bredde som gjør at man finner individrettede tilbud til dem som kanskje også har det vanskeligste utgangspunktet. Så jeg er glad for at man har sagt at man skal gjøre noe på kompetansen. Jeg håper at statsråden tar med seg de to tingene jeg nevnte i mitt forrige innlegg, både bruken av testing og behovet for å få med forskningsbasisen og erfaringsbasisen i forhold til hvilke tiltak som har vært vellykket. Det opplever jeg også at det har vært bred støtte for i debatten så langt.

Statsråd Jørgen Kosmo: Generelt sett vil jeg si at jeg ønsker en utvikling innenfor de områdene der arbeidsmarkedssetaten ikke har institusjoner eller samarbeidspartnere som har kompetanse nok, hvor vi kan kjøpe den kompetansen der den fins – hvis vi samtidig kan stille slike kvalitetskrav og forvente oss de resultater som gjør at dette er en fornuftig investering for den enkelte. Det tror jeg er den eneste muligheten vi i og for seg har

dersom vi skal kunne klare det alvorlig store løftet det er å stå imot den betydelige utstøtingen fra arbeidslivet som vi har i dag. Da trenger man et sett av virkemidler, ikke bare i forhold til de med skrive- og lesevansker, men også andre grupper med andre yrkeshemninger, som har fått betydelig større problem med å konkurrere på arbeidsmarkedet.

Jeg har den grunnholdning at disse skal inn i vanlig arbeid. Denne gruppen har så store ressurser at vi ikke skal gjøre noe forsøk på å lage noen varige spesialordninger for dem. Det er det som også er arbeidsmarkedsstatens strategi. For de har en strategi. Så er det spørsmål om vi kan videreutvikle denne strategien og gjøre den enda bedre. Men da må jeg også si at hva vi er i stand til å gjøre gjennom arbeidsmarkedssetaten for ikke bare disse grupper yrkeshemmede, avhenger også av hvor store ressurser vi totalt sett har å sette inn. Dette er jo ikke en situasjon der man har opparbeidede trygderettigheter og så skal alle tilbud ramle på plass bare man greier å synliggjøre et behov. Her er det rammer og ressurser – både administrative og økonomiske ressurser – som styrer totalinnsatsen. Så la oss ha det med oss når vi diskuterer disse spørsmålene, slik at vi ikke lover mer enn det vi er i stand til å holde.

Så skal jeg love at jeg skal tenke gjennom og undersøke om det fins muligheter for enkelttesting som er lagt opp slik at den kan brukes på alle. Men jeg må jo bare innrømme at jeg er litt skeptisk til en slags «tvangstesting» av alle søkere. Det synes jeg kan være å gå noe langt. Det vi må utvikle, er enkle testingssystemer som vi kan invitere folk til å delta i når vi ser at det helt åpenbart er utfordringer her som gjør at skrive- og lesevansker kanskje er et av hovedproblemene ved funksjonshemningen.

Jeg synes også det har vært en bra debatt. Jeg vil ta med meg de innspillene som er kommet, både fra interpellanten og fra de andre representantene som har deltatt. Og jeg er generelt sett enig når man sier at man både politisk og administrativt er nødt til å fokusere mer på denne typen ressursanvendelse enn det vi har gjort tidligere.

Presidenten: Sak nr. 2 er dermed ferdigbehandlet.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget går da til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Kristin Halvorsen satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Presidentskapet om å ta nødvendige initiativ for å endre stortingsrepresentantenes, statsrådenes og Høyesteretts pensjonsordninger, slik at de samsvarer mer med vanlige pensjonsregler, blant annet slik at årlig regulering av pensjonen følger grunnbeløpet i folketrygden.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 102 mot 8 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 11.47.58)

Presidentskapet hadde innstillet:

Stortinget samtykker i at følgende godtgjørelser fastsettes med virkning fra 1. oktober 2000:

Storingsrepresentanter	kr 490 000 pr. år
Regjeringsmedlemmer	kr 705 000 pr. år
Statsminister	kr 860 000 pr. år

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling bifaltes med 101 mot 9 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 11.48.55)

Presidenten: I sak nr. 2 foreligger intet voteringstema.

S a k n r . 3

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 11.50.
